

De doos van Pandora

Een zwangerschap legt zowel bij de aanstaande moeder als vader een emotioneel en relationeel veld bloot. De komst van hun baby vraagt om integratie van het eigen verleden als kind en volwassene in die van toekomstige ouder. Soms opent een zwangerschap onbedoeld 'de doos van Pandora'.

Irene Mol

Een zwangerschap kondigt voor ouders een nieuwe levensfase aan. Een periode van oriëntering en voorbereiding op een nieuw leven, nieuwe taken als ouder en een ontwikkeling naar een nieuwe identiteit als moeder en vader. Eigen ervaringen uit de kindertijd doen ertoe in de persoonlijke ontwikkeling naar ouderschap. Deze relationele ervaringen, als bewuste en onbewuste herinneringen opgeslagen in hoofd en lichaam, kleuren de wijze waarop verbinding met het nieuwe aanstaande leven gemaakt gaat worden.

Mannen en vrouwen maken tijdens de

**'Opstandig gedrag
brengt haar in
contact met de
eigen negatieve
jeugdervaringen'**

zwangerschap een verschillende ontwikkeling door. Vrouwen ervaren van binnenuit hoe nieuw leven in hun lichaam groeit, zien hun lichaam veran-

deren en voelen hoe zwangerschapshormonen van invloed zijn op de lichamelijke en geestelijke gesteldheid. Ook hebben ze een nieuwe plek in te nemen in de vrouwenlijn. Door de komst van een baby vindt er namelijk een verschuiving plaats van dochter naar moeder en van moeder naar oma. Het brengt aanstaande moeders in een psychisch proces waarin ze zich opnieuw hebben te verhouden tot hun moeder, tot zichzelf en tot het kind in zichzelf. Dit psychische proces boort krachten aan, legt kwetsbaarheden bloot of veroorzaakt een emotionele crisis. Mannen beleven deze periode meer van buitenaf. Zij kunnen zich in het proces dat hun vrouw doormaakt, makkelijk 'buitenstaander' voelen. Hetgeen ook bij hen onverwachte emoties en gevoelens kan oprakelen.

Margaret en Levi

Moeder Margaret is opgegroeid als enig kind met het gevoel dat zij niet de dochter is die haar moeder wilde. Als

meisje een wildebras, vaak opstandig en niet het brave, gehoorzame kind waar haar moeder naar verlangde. Haar vader is een stille man die voorname zijn eigen weg ging binnen het gezin. Hoewel haar vader Margaret nooit openlijk bekritiseerde zoals haar moeder deed, kwam hij ook niet voor haar op. Margaret groeit op met schaamte over wie zij is, altijd het gevoel een andere versie van zichzelf te moeten zijn.

Margaret

Margaret neemt al vroeg het besluit zelf later geen kinderen te willen om haar 'kwade' genen niet verder door te geven. De partner die zij vond staat neutraal tegenover wel of geen kinderen. Hoewel ze binnen hun relatie veelal ieder hun eigen weg gaan, werkt dit voor hen als stel. Ze zijn tevreden met hoe hun leven verloopt. De relatie met haar moeder blijft moeizaam. Toch rijpt langzamerhand bij haar het gevoel dat ook zij het moederschap 'verdient'. Haar man schikt zich in haar kinderwens. Na een half jaar is Margaret zwanger. Gevoelens van vrees en opwindning wisselen zich af na deze ontdekking. Haar zwangerschap brengt in de relatie met haar moeder onverwacht iets positiefs. Haar moeder is opgetogen dat ze oma wordt. Voor het eerst beleeft Margaret dat ze in de ogen van haar moeder iets goed doet. Dan krijgt Margaret met 12 weken een miskraam, ze denkt zelf van een meisje. Margaret ervaart, naast diepe rouw, dat zij opnieuw faalt, voor zichzelf én voor haar moeder. Mede vanwege haar leeftijd besluiten haar man en zij er opnieuw voor te gaan. Vier maanden later is Margaret weer zwanger. Hoewel Margaret - net als haar man - blij is met deze nieuwe zwangerschap, is er ook angst om het kindje te verliezen. Ze probeert zo gezond mogelijk te leven, om elk risico te vermijden. Ze voelt met dit kindje echter minder een band dan bij haar vorige zwangerschap. Wel heeft haar zwangerschap opnieuw een positieve uitwerking op de relatie met haar moe-

der. Omdat Margaret haar bloeddruk begint te stijgen, wordt haar met 38 weken zwangerschap het advies gegeven om de geboorte te gaan inleiden. Daarop wordt Levi, middels een vacuümpomp, geboren. Levi heeft het even moeilijk om goed op gang te komen. Margaret krijgt hem kort op haar borst, waarna de kinderarts hem meeneemt om hem na te kijken. Hij knapt snel op en na een nachtje observatie mogen ze samen naar huis. Machteld en Levi ga ik pas ontmoeten wanneer Levi drie jaar oud is.

Onomkeerbare verbintenis

Ouderschap betekent het aangaan van een levenslange verbintenis die onomkeerbaar is. Ver voor de concrete zwangerschap uit kunnen sommige vrouwen of mannen al fantasieën hebben hoe het is om moeder of vader te worden. Deze fantasieën kunnen heel vaag zijn: 'ik had wel een wens ooit vader te worden', maar soms ook heel duidelijk uitgekristalliseerd: 'al vanaf heel jong af aan zie ik mij samen met mijn dochter-tje en ik weet al hoe ze moet heten'. Alle ouders nemen hierin hun eigen unieke verhaal mee. Het legt een eerste fundament onder de ouder-kindrelatie. Voor de kinderen is het uitermate belangrijk dit verhaal te kennen. Het vormt hun eerste bestaansrecht en de bodem waarop zij tot zelfbewuste personen kunnen groeien en ontwikkelen. Wanneer ouders naar Kinderleven komen, ben ik altijd nieuwsgierig naar de betekenisverlening op het eigen moeder- of vaderschap. Was er een kinderwens en wat motiveerde de

'Het verhaal over de eigen ontstaansgeschiedenis vormt de bodem om tot zelfbewuste personen uit te groeien'

ouder ertoe? Staan beide ouders daar op eenzelfde manier in? En wat betekent het om moeder of vader -van dit kind- te zijn?

Machteld en Levi, vervolg

Machteld, haar partner en Levi zijn inmiddels drie jaar verder en Machteld ervaart veel onmacht in de relatie met haar zoontje. Machteld omschrijft Levi als een boos en opstandig kind. Ze begrijpt hem vaak niet en schaamt zich om zijn gedrag. Levi wil niet met andere kinderen spelen en duwt hen gewoon van zich af. Machteld heeft een buurmeisje dat ze een leuk vriendinnetje voor Levi vindt. Het meisje komt graag bij het gezin spelen, maar elke keer als ze er is doet Levi heel raar tegen haar. Hij gromt en gooit met speelgoed en het buurmeisje mag nergens aankomen. Machteld is bang dat Levi opgroeit als een weinig sociaal jongetje.

Teleurstelling en verdriet

Tijdens de intake verkennen we de geschiedenis van het gezin. Machteld vertelt over de ambivalente relatie met haar moeder, haar reden om eerst geen kinderen te willen, de miskraam en uiteindelijk hoe het was om Levi te krijgen. De bevalling heeft Machteld als zwaar ervaren. Ze worstelt met haar band met Levi, deze is niet zoals ze zou willen. In haar hele verhaal klinkt teleurstelling en verdriet door: Levi is niet de zoon waar ze trots op kan zijn en zij is niet de moeder geworden waar ze trots op kan zijn. Oude twijfel steekt zijn kop op: 'misschien had ik toch nooit moeder

moeten worden'. Tussen moeder en Levi zie ik de hele sessie vrijwel geen contact. Levi speelt stoïcijns met de auto's en heeft ze allemaal op een rij gezet. Moeder wijst ernaar en vraagt: 'zou hij geen autisme hebben?'

Niet goed genoeg

De komst van Levi heeft oude angsten en twijfels bij moeder naar buiten gebracht. De doos van Pandora heeft zich geopend en het thema 'niet goed genoeg'-zijn staart moeder aan. Hoe kan ze een 'goed genoeg' moeder zijn als ze nooit een 'goed genoeg' kind is geweest?

Joan Raphael-Leff beschrijft in haar boek 'Pregnancy: the inside story' (1993) hoe elke ontwikkelingsfase ouders uitdaagt om eigen innerlijke vroegkinderlijke conflicten in de ouder-kindrelatie 'op te lossen': elk contact tussen ouder en kind omvat meer dan alleen de reële ontmoeting. Op de achtergrond vindt tegelijkertijd in drie opzichten een 'schaduw ontmoeting' plaats, namelijk dat van het eigen innerlijke kind zoals dat in de relatie tot de eigen ouders werd beleefd, dat van het gewenste en gefantaseerde kind wat tot de zwangerschap heeft geleid en het beeld van het daadwerkelijke kind dat zich tot een eigen persoontje begint te ontwikkelen.

Worsteling

Het is duidelijk dat Machteld worstelt met al deze beelden die zich opdringen wanneer ze met Levi samen is. Het boze en opstandige gedrag van Levi brengt haar in contact met haar eigen negatieve jeugdervaringen, met name de onmacht van haar moeder om haar opstandigheid als taal te zien in haar strijd voor autonomie en vrijheid. Machteld heeft als moeder geen antwoord op dit gedrag, behalve om het af te wijzen, zoals haar moeder ook bij haar deed.

Zodra we dit in een sessie verkennen, ontstaat bij Machteld ruimte om haar zoonje te zien als een gewoon klein jongetje van drie. Een jongetje dat niet alleen sturing nodig heeft, maar ook ruimte om zich op zijn eigen manier te ontwikkelen. En dat het veel meer haar eigen onmacht en pijn is die tussen haar en haar zoonje in staat. Hun relatie opent zich en voor het eerst ervaart zij het gevoel van hem te kunnen genieten. Door het gedrag van Levi, zijn ouders het gaan vermijden om ergens met hem naar toe te gaan. Ik moedig hen aan samen met Levi naar de speeltuin te gaan en dingen te ondernemen. Levi geniet van deze uitstapjes met zijn ouders.

Het gaat in alle opzichten beter tussen moeder en Levi. Toch blijft Levi's jaloezie naar het buurmeisje voor moeder een hardnekkig knelpunt. Levi 'dult' het niet als moeder het buurmeisje uitnodigt om te komen spelen en misdraagt zich elke keer behoorlijk. Moeder vindt dat zij toch als volwassene mag bepalen wie zij thuis uitnodigt en niet Levi. Samen met moeder verken ik haar relatie tot dit buurmeisje en moeders 'belang' dat zij haar zo graag ziet als een vriendinnetje voor Levi. Moeder vertelt dat ze zich tot dit meisje voelt aangetrokken. Het is een gezin waar veel speelt en moeder wil dit meisje beschermen. Ze ontfermt zich over haar en voelt zich als het ware een tweede moeder. Dit hoor ik terug in de woorden die Machteld kiest, de toon waarop zij spreekt en de emoties die onder de woorden schuil gaan. Vertegenwoordigt dit meisje wellicht de dochter die moeder niet heeft gekregen?'

Tranendal

Als ik mijn gedachte naar moeder uitspreek, verstart ze om daarna in tranen uit te barsten. Het verdriet om haar eerste kindje heeft moeder amper kunnen verwerken. Levi heeft zijn moeder heel goed geholpen doordat zijn jaloezie de vinger op de zere plek legde: hij kreeg bij moeder niet de plek van het gewenste kind. Moeder had die plek al weggegeven aan het zusje dat hij nooit heeft gekregen. Haar gevoelens mogen nu aan het licht komen: niet alleen de rouw om het verlies van dit eerste kind maar ook het verlies van haar fantasie dat dit meisje kon goedmaken waar zij in haar jeugd als dochter faalde.

De relatie tussen moeder en Levi herstelt zich. Met het ontrafelen van al deze onverwerkte emoties kan Pandora's doos zich langzamerhand sluiten. Moeder kan Levi steeds meer zien als een persoontje in zijn eigen uniciteit en niet als het schaduwkind dat iets goed te maken had in moeders eigen verleden. ●